

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Стратегія державної політики щодо внутрішнього переміщення на період до 2025 року та операційний план заходів з її реалізації у 2023–2025 роках. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/312-2023-%D1%80#Text>
2. Усі виплати переселенцям у 2023 році: нові правила оформлення допомоги. *Vesti*. 15 червня 2023 р. URL: <https://vesti.ua/uk/poleznoe-uk/vyplaty-pereselentsam-kakie-est-vidy-pomoshhi-i-kak-ih-oformit>
3. Відповідь Вінницької обласної військової адміністрації, департамент соціальної і молодіжної політики від 06.06.2023 р. № 05.1-13 27-13 на запит ГО «Інноваційна дія» (з додатками). Відповідь Вінницької міської ради від 12.06.2023 № 01/00/014/33275 на запит ГО «Інноваційна дія».
4. Результати соціологічного опитування керованого В. П. Кіпенем на замовлення ГО «Інноваційна дія». (Препринт).
5. Кіпень В. П. Внутрішньопереміщенні особи: виживання та підтримка в умовах війни. Вінниця: Видавництво ФОП Кушнір Ю. В., 2023. 104 с.

УДК 272:2-726.1]:(329.17:172.15)

НАЦІОНАЛІЗМ І ПАТРІОТИЗМ: ПОГЛЯДИ АРХІЄПІСКОПА ЛЮБОМИРА ГУЗАРА

А. В. Гуцол, І. І. Мартинчук

Анотація. У статті розглянуто актуальну тему націоналізму та патріотизму в контексті народу України. Аналізується думка про важливість відмежування цих понять та наголошується на необхідності формування патріотизму, ґрунтованого на принципах християнської любові та милосердя до всіх людей, як позитивного альтернативного варіанта націоналізму, що може призвести до конфліктів та ворожнечі. Авторка аналізує погляди архієпископа Любомира Гузара на проблему націоналізму і патріотизму, підкреслює важливість виховання високих моральних цінностей, готовності до жертвності та любові до Батьківщини. Зазначимо, що у своїх промовах і проповідях Любомир Гузар пропонує сприяти розвитку гармонійного патріотизму, що допоможе єднанню народу та збереженню національної ідентичності українців.

Ключові слова: націоналізм, патріотизм, Любомир Гузар, християнські цінності, ідентичність.

Тема націоналізму і патріотизму є актуальною впродовж усієї історії України. І все ж найбільшої значущості ця проблема набуває сьогодні. Україна є молодою державою, яка тільки-но здобула незалежність і на долю якої випало багато труднощів. Підміна та маніпуляція цими поняттями давно ввійшла до арсеналу ворожих мас-медіа. Отож, у статті ми хотіли б торкнутися теми патріотизму та націоналізму духовного прошарку української еліти.

Бачення колишнього глави УГКЦ Любомира Гузара переплетене з євангелійським вченням та любов'ю до свого народу. Багато з його висловлювань мали неоднозначний відгос серед співгромадян, дехто розумів і підтримував, дехто не приймав і не хотів розуміти. Церква як один із потужних засобів пропаганди та впливу на різноманітні прошарки населення, на нашу думку, відіграє важливу роль у самоідентифікації особи у суспільстві, знаходження свого місця у великій багатоетнічній державі.

Любомир Гузар, колишній глава Української греко-католицької церкви, був видатним церковним, громадським діячем, інтелектуалом та патріотом. Він народився в 1933 р. в селі Іванівці на Львівщині. У 1951 р. вступив до Львівської духовної семінарії, а в 1959 р. був висвячений на священника.

У 1991 р., після проголошення незалежності України, Гузар був обраний єпископом-ординарієм Києво-Галицької архієпархії Української греко-католицької церкви (УГКЦ). У 2001 р. він був обраний патріархом-предстоятелем УГКЦ.

Гузар відомий своїми проповідями та виступами, в яких пропагував ідеї любові, миру та злагоди. Він також активно займався соціальними й гуманітарними проєктами, спрямованими на допомогу нужденним. Помер у 2017 р. у віці 83 років, залишивши після себе численні виступи і праці, які неодноразово торкалися теми патріотизму та націоналізму. Він вважав, що ці поняття мають різні значення, і схилився більше до патріотизму, ніж до націоналізму.

У своїй проповіді 2013 р. Гузар наголошував: «Патріотизм не повинен бути націоналізмом. Націоналізм – це крайня форма патріотизму, яка проявляється в ненависті до інших народів».

Християнин не може бути націоналістом. Християнин повинен любити всіх людей, незалежно від їхньої національності чи релігії».

В іншій проповіді Любомир Гузар підкреслював: «Біблія вчить нас патріотизму. Націоналізм не може бути християнською чеснотою, бо він не є досконалим, робить людину дещо обмеженою, адже націоналіст любить лише своє. Проте патріотизм має бути притаманний християнину: він любить власну Батьківщину і водночас має відкрите серце до інших людей, готовий поважати їх гідність та права» [1].

Гузар вважав, що в сучасному світі особливо важливо пропагувати ідеї патріотизму, а не націоналізму, закликаючи людей до любові та поваги до всіх народів, незалежно від їхньої національності чи релігії. Християнин повинен любити свою Батьківщину, але він також повинен любити всіх людей, незалежно від їхньої національності чи релігії.

Націоналізм він розглядав як крайню форму патріотизму, яка проявляється у ненависті до інших народів і культур. Це стає джерелом насильства, конфліктів і воєн. Церковний діяч вважав, що це призводить до того, що люди перестають бачити в інших людях своїх братів і сестер, а починають бачити в них ворогів [1].

Звичайно, ці висловлювання можна по-різному перекидати, і зрозуміти, що народ від народу не відрізняється, а є просто люди, тому немає сенсу захищати свою національну ідентичність. Але в християнському вченні Бог дивиться на людину через призму народу, родини, сім'ї та її самої. Особливо у Старому Завіті, де розповідь ведеться від особи Ізраїлю, обраного народу. Патріотизм, над яким пропонуємо поміркувати з християнської перспективи, є одним із виявів головної заповіді – любити ближнього, як самого себе. Походячи від латинського *pater*, тобто «батько», слово «патріотизм» має допомогти нам усвідомити, що наша земна Батьківщина дарована нам Богом Отцем. Коріння земного патріотизму – на небесах. У Старому Завіті можна знайти багато прикладів любові до рідної землі, до Батьківщини. Про цю любов ідеться в книгах Юдити та Естер, у пророків Ісаї, Єремії та Несмії, а також у Макавейських книгах. Цар Давид захоплюється красою землі, яку дав Бог для народу [2]. Тому Любомир Гузар не закликає не любити свою батьківщину, радше він її порівнює з батьками, з батьківською любов'ю. Отож, Батьківщина – то батько і мати, яких за 4 заповіддю потрібно шанувати. У інтерв'ю УНІАН у червні 2008 р. Любомир Гузар сказав: «На світі багато людей, але є тільки один батько і одна мати. І серед усіх людей ти любиш і шануєш їх найбільше, але це не означає, що не треба інших шанувати. Так само і патріотизм...» [3].

Поняття націоналізму суперечить концепції любити Бога всім своїм серцем та всією своєю душею, адже нація стоїть першою, а не Бог. У ранньохристиянському «Листі до Діогнета» йдеться, що християни є громадянами двох світів: небесного та земного. Вони живуть на землі, але їхнє серце належить небу. Вони дотримуються законів своєї країни, але їхня поведінка перевершує ці закони [4]. Це не означає, що християни заперечують своє земне громадянство. Насправді вони підкреслюють важливість християнської моралі, особливо любові.

Його бачення українця – це образ патріота-християнина, високодуховної особистості. Гузар вважав, що українець повинен бути людиною високої моралі. Він повинен бути чесним, справедливим, милосердним, який живе за принципами любові, добра і злагоди. Українець повинен бути відповідальним громадянином, що бере участь у житті своєї країни, працює на її благо. Він повинен бути готовий захищати свою країну від ворогів. Жертовність – одна із чеснот, яку Любомир Гузар вважав ознакою любові, готовністю пожертвувати своїм найбільшим – життям, ради безпеки іншого: «Той християнський патріотизм не проявляється і не може проявлятися у нас ніякою політикою та не може містити в собі ніякої ненависті до наших братів іншого народу. Слухняні Христовому наказові, ми любимо всі народи світа любов'ю ближнього... Наш християнський патріотизм у тому одному, що свій нарід, нарід український, любимо християнською любов'ю більше від інших народів, та готові для нього віддати працю цілого життя й саме життя» [5].

Ці риси високої моралі Любомир вважав необхідним виховувати у молодого покоління, показуючи приклад батьків. Бо як можна вимагати любові та самопожертви від інших, коли сам цього не дотримуєшся: «Дітям не треба багато говорити, їм треба показати. Лише вашим

прикладом». Треба так жити, так говорити і так поводитися, щоб дитина розуміла, що є джерелом щастя [6].

Любомир Гузар переконував, що під впливом виховного процесу діти повинні навчитися розрізняти добро і зло, дізнаватися про традиційні для нашого народу християнські, духовні, моральні і культурні цінності та вміти ними керуватися у своєму житті: «Бути вільним – означає робити вибір на користь добра» [7, с. 9]. Формування розуміння і прийняття своєї гідності та гідності іншої людини є важливим завданням, яке стоїть перед виховним середовищем, зокрема батьками. Так, на думку Любомира Гузара, це завдання є одним із найскладніших та водночас найнеобхідніших. Дати відчутти дитині її гідність та гідність інших людей, старших і її однолітків, є запорукою того, що вона буде належно ставитись до гідності ближніх і суспільства. Важливо прищепити дітям потребу шанобливого ставлення до інших, адже лише за цієї умови можна вимагати такого ж ставлення й до себе. Таку поведінку може реалізувати особа, яка поважає себе і шанує ближнього: «Людина, яка проявляє неприязнь до навколишніх, не має гідності щодо самої себе» [8].

У висновку можна зазначити, що обговорені вище ідеї і погляди архієпископа Любомира Гузара на тему націоналізму та патріотизму в контексті України мають велике значення як для минулого, так і для сучасного суспільства. Україна, як молода незалежна держава з багатою історією та складною сучасністю, знаходиться перед завданням збереження своєї національної ідентичності і сприяння миру та розумінню серед свого народу і народів світу. Він підкреслював важливість розрізнення понять «патріотизм» та «націоналізм», пропонуючи до використання патріотизм, заснований на принципах християнської любові, милосердя та поваги до усіх людей, як позитивну альтернативу націоналізму, який може призвести, на його думку, до конфліктів та ворожнечі. Гузар наголошував, що патріотизм має бути синтезом любові до своєї Батьківщини й готовності віддати їй свою працю та життя, а також поваги до інших народів та культур, акцентуючи на важливості високих моральних цінностей, жертвності та відповідальності перед суспільством та державою.

На нашу думку, Українське суспільство має дослухатись до цих ідей, що сприяють розвитку гармонійного патріотизму, єднанню народу та суспільному розвитку, зберігаючи свою унікальну національну ідентичність.

Abstract. This article explores the timely topic of nationalism and patriotism in the context of the people Ukraine. It analyzes the importance of distinguishing between these concepts and emphasizes the necessity of patriotism grounded in the principles of Christian love and compassion for all people as a positive alternative to nationalism, which can lead to conflicts and hostility. The author analyzes the views of Archbishop Lyubomyr Husar on this subject and underscores the importance of instilling high moral values, readiness for sacrifice, and love for one's homeland. Lyubomyr Husar advocates for the development of harmonious patriotism, which, in turn, can contribute to national unity and the preservation of Ukrainian identity.

Keywords: Nationalism, patriotism, Liubomyr Husar, Christian values, identity.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Архієпископ УГКЦ Любомир (Гузар): «Націоналізм не може бути християнською чеснотою». *Релігія в Україні*. 29.05.2013. URL: https://www.religion.in.ua/news/ukrainian_news/22053-archiepiskop-ugkc-lyubomir-guzar-nacionalizm-nemozhe-but-i-xristiyanskoyu-chesnotoyu.html
2. Пастирське послання Архієрейського Синоду УГКЦ в Україні про патріотизм як любов до рідного народу та Батьківщини. *Офіційні документи УГКЦ*. URL: <https://docs.ugcc.ua/1628/>
3. Бути людиною. *Збірник цитат Блаженнішого Любомира (Гузара), упорядник Ігор Яців, Департамент інформування УГКЦ*. Київ, 2011. URL: https://opac.ucu.edu.ua/cgi-bin/koha/opac-detail.pl?biblionumber=266698&query_desc=au%3A%22%D0%93%D1%83%D0%B7%D0%B0%D1%80%2C%20%D0%9B%D1%8E%D0%B1%D0%BE%D0%BC%D0%B8%D1%80%22
4. Послання до Діогнета / переклад і опрацювання Галини Корпало. *Actastudiosa*. Том 3. 2001. URL: <http://theologia.ucu.edu.ua/en/knygy/73-acta-studiosa>
5. Гузар Л. Хто ми: націоналісти, шовіністи чи патріоти? *Українська правда*. 2013, 08 листопада. URL: <https://www.prawda.com.ua/columns/2013/11/8/7001772/>
9. «Де скарб твій...»: бесіди владики Любомира Гузара з підприємцями / Львівська бізнес-школа УКУ. Львів: Видавництво Українського католицького університету, 2016. 72 с.
10. Гузар Л. Про гріхи і чесноти. Харків: Фоліо, 2018. 141 с.
11. Шипка М. Моральне виховання у спадщині Блаженнішого Любомира Гузара. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2021. Вип. 45. Т. 2. С. 194–199.